

УДК 81'25'34'373:821.112.2
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-2-3>

АНАЛІЗ ФОНЕТИЧНИХ ЯВИЩ У ПОЕЗІЇ ГЕТЕ

Боса Тетяна Сергіївна,
викладач кафедри англійської мови
Одеська державна академія будівництва та архітектури
tatabosaya2007@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0806-6528

У статті розглядається переклад лінгвокультурних особливостей творів Й. В. Гете. Дане дослідження охоплює міжкультурні зв'язки українського та німецького народів. Завдяки здійсненому аналізу розширено міжмовні проекти, здійснено мистецькі програми, які доводять необхідність в опануванні творчого доробку Гете.

Доведено, що особливості перекладу творчої спадщини Й. В. Гете яскраво відбито саме в поетичній фонетичній. Доведено, що фонетичні засоби у творах поета перекладено як описовими конструкціями, так і адекватним перекладом.

Об'єктом статті є фонетичні явища у поезії Гете, предметом – аналіз фонетичних явищ у поезії Гете.

Мета статті полягає у встановленні особливостей художнього перекладу творів Гете через фонетичні явища й процеси звуконаслідування.

Під час роботи над статтею нами з'ясовано, що у германських і слов'янських мовах головними інтонаційними засобами виступають: наголос у реченні, паузи, мелодія, тембр, висота та сила тону, темп вимови. Звісно, реалізація цих засобів суттєво залежить від індивідуальних особливостей мовця і від конкретної мовленнєвої ситуації.

Також, окрім цих фонетичних особливостей та труднощів перекладу існують інші, такі, як аналіз і переклад звуконаслідувальних слів, явища алітерації й асонансу, фоносемантичні засоби, мова героїв, просторіччя тощо., а це, в свою чергу.

Щодо фонологічних явищ під час перекладу концептів «Краса» і «Земля» нами доведено, що перекладачі вдало добирали голосні й приголосні літери, які передають сумний, глибоко схвильований стан ліричного героя, й також виражають гармонійну лагідність поезій Гете.

У статті з'ясовано особливості художнього перекладу з лексичними особливостями, а також зосереджено увагу на процесах звуконаслідування які узгоджено з адаптацією самого перекладу.

Ключові слова: поетична мова, мелодика, ритм, рими, звукопис, наголос, звуконаслідування, алітерації, асонанси, мелодія, тембр, фонетичне слово.

ANALYSIS OF PHONETIC PHENOMENA IN THE POETRY OF GOETHE

Bosa Tetyana Serhiyivna,
Lecturer at the Department of English
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
tatabosaya2007@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0806-6528

The article deals with the translation of linguistic and cultural features of Johann Wolfgang Goethe's works. This study covers intercultural relations between the Ukrainian and German peoples. Thanks to the analysis, interlingual projects have been expanded, art programs have been implemented, which prove the need to master Goethe's works.

It is proved that the peculiarities of translation of Goethe's creative heritage are vividly reflected in poetic phonetics. It is proved that the phonetic means in the poet's works are translated both by descriptive constructions and by adequate translation.

The object of the article is phonetic phenomena in Goethe's poetry, the subject is the analysis of phonetic phenomena in Goethe's poetry.

The purpose of the article is to establish the peculiarities of literary translation of Goethe's works through phonetic phenomena and processes of sound imitation.

While working on the article, we found out that in Germanic and Slavic languages the main intonation means are: stress in the sentence, pauses, melody, timbre, pitch and strength of tone, and rate of pronunciation. Of course, the realization of these means depends on the individual characteristics of the speaker and on the specific speech situation.

In addition to these phonetic features and translation difficulties, there are other issues, such as the analysis and translation of sound-imitating words, alliteration and assonance, phonosemantic means, the language of characters, colloquialisms, etc.

As for the phonological phenomena in the translation of the concepts "Beauty" and "Earth", we have proved that the translators successfully selected vowels and consonants that convey the sad, deeply disturbed state of the lyrical hero and also express the harmonious gentleness of Goethe's poetry.

The article elucidates the peculiarities of literary translation with lexical features and focuses on the processes of sound imitation that are coordinated with the adaptation of the translation itself.

Key words: poetic language, melody, rhythm, rhymes, sound writing, accent, sound imitation, alliteration, assonance, melody, timbre, phonetic word.

Вступ. Функційна ефективність художнього твору забезпечується цілісністю художніх образів, які створив автор. Цілісність у цьому випадку є не відсутністю суперечностей (характеру, поведінки тощо), а органічним поєднанням різних компонентів формування художнього образу, а саме: портретним описом, сюжетною поведінкою й особливостями мови.

Особливості формування художніх образів визначають специфіку їхнього відтворення при перекладі, де головним завданням перекладача є відтворення цієї оригінальної цілісності. Таке завдання видається цілком здійсненним за умови наявності достатньої кількості виразних засобів приймаючої мови.

На сучасному етапі розвитку перекладознавства активно розвивається лінгвокультурна складова перекладу: П. Донець, О. Левицький, І. Ольшанський та ін.

Проблеми історії, теорії й практики перекладу ґрунтовно досліджуються в україністиці (Т. Гаврилів, Н. Дзюбишин-Мельник, М. Зарицький, Р. Зорівчак, Т. Іваніна, Т. Кияк, О. Клименко, С. Ковганюк, В. Коптілов, І. Корунець, А. Левицький, А. Науменко, О. Огуй, В. Радчук, М. Рильський, П. Тичина, І. Франко тощо); у зарубіжній лінгвістиці (Г. Гьоніг, К. Райс, П. Топер, О. Швейцер та ін.). Актуальні проблеми перекладу розглядали: Л. Бублейник, М. Грищенко, Р. Джваршейншвілі, В. Карабан, Т. Кияк, А. Мамрак, Г. Мірам, О. Ребрій та ін.

Переклад поетичних, прозових і драматичних творів широко досліджується у зарубіжному перекладознавстві: С. Аалтонен, С. Басснетт, Е. Ніколареа, П. Паві, С. Снелл-Горнбі та ін.; в україністиці: Н. Відненко, У. Головач, І. Ковальська, В. Коптілов, І. Корунець, О. Лучук, В. Матюша, Т. Некряч, М. Павлов, О. Певцева, О. Ребрій тощо.

Втім у науковому доробку відсутні дослідження, присвячені механізмам передачі смислу іншопольовного й іншомовного перекладного тексту. Тому **актуальність** статті зумовлена потребою глибокого вивчення механізмів передачі смислу іншопольовного й іншомовного тексту під час перекладу, а також зростанням інтересу культурно-мовних особливостей міжкультурної комунікації і розвитком соціокультурних процесів.

Об'єктом статті є фонетичні явища у поезії Гете, **предметом** – аналіз фонетичних явищ у поезії Гете.

Мета статті полягає у встановленні особливостей художнього перекладу творів Гете через фонетичні явища й процеси звуконаслідування.

Розділ 1. Теоретичні засади дослідження фонологічних особливостей під час перекладу.

У процесі перекладу відбувається діалог двох культур – культури оригіналу й культури перекладу, що ставить перекладача перед вибором стратегії адаптації тексту перекладу. Питання вибору стратегії лінгвокультурної адаптації досі залишається найгострішим як у теорії, так і в практиці перекладу, яке стосується не лише перекладознавства, а й лінгвокультурології, оскільки в його основі лежать проблеми взаємозв'язку мови та культури. Це засвідчує основні питання художнього перекладу як міждисциплінарної дисципліни, яка зосереджується на питаннях адекватного перекладу. Утім в історії українського художнього перекладу спостерігається дві тенденції – переносити читача в культуру мови оригіналу, або переносити оригінал, наближаючи його до культури читача.

Фонологічні проблеми не відіграють у перекладознавстві значної ролі, але для усного перекладу важливими стають акустичні й інтонаційні здібності перекладача.

Відповідно до практичної фонетики німецької мови, перекладач повинен насамперед засвоїти особливості звуків, які відрізняються від українських. До найвагоміших особливостей практичної фонетики німецької мови, що не притаманні українській орфоєпії, належать:

а) загальні особливості звуків:

– в усіх відкритих складах німецької мови голосний звук вимовляється закрито, а в усіх закритих складах – відкрито;

– на початку слова або основи слова голосний звук вимовляється з твердим приступом;

– довгі голосні не дифтонізуються;

– при подвоєнні приголосних вони вимовляються як один звук;

– німецькі приголосні не палаталізуються, тобто не пом'якшуються та не асимілюються;

– приголосні *p, t, k, b, d, g* вимовляються з придиханням;

б) наголос у складних словах:

– особливу увагу слід приділяти наголосу у складних словах, які творяться на основі означального й означуваного (основного) слів. На означальне слово падає наголос, на означуване слово – падає побічний наголос. Різниця між цими наголосами значно більша, ніж в українській мові;

в) поняття фонетичного слова:

– вагомим чинником між комплексом звуків та інтонацією виступає фонетичне слово, яке рідко збігається з лексичною одиницею і вимовляється як єдина фонетична субстанція з одним наголосом. Отже, кількість фонетичних слів у реченні дорівнює кількості наголосів у ньому.

У германських і слов'янських мовах головними інтонаційними засобами виступають: *наголос у реченні, паузи, мелодія, тембр, висота та сила тону, темп вимови*. Звісно, реалізація цих засобів суттєво залежить від індивідуальних особливостей мовця і від конкретної мовленнєвої ситуації.

Також, окрім цих фонетичних особливостей та труднощів перекладу існують інші, такі, як *аналіз і переклад звуконаслідувальних слів, явища алітерації й асонансу, фоносемантичні засоби, мова героїв, просторіччя* тощо.

Передача звуконаслідувальних оказіональних формацій у перекладі може бути доволі складним завданням, оскільки причина несхожості звуконаслідувань у різних мовах абсолютно різна і залежить від того, що кожний звук в різних мовах поводить себе по-різному. Ось чому перекладачі зазвичай вдаються до звуконаслідувань.

Одиниці фонетичного рівня мовного макрокомпонента системи художнього тексту (фонестеми), вступаючи в парадигматичні відносини (звукозвуконаслідувальні, звукозображувальні й звуко-символічні комплекси), у процесі естетичного функціонування комплексно смисловиражаються у художньому тексті. Зокрема, свистячі та шиплячі фонестеми як в германських, так і в східнослов'янських мовах асоціюються із зміїним сичанням. Внаслідок вживання цього прийому підсвідомого навіювання ми неначе починаємо чути те, що не підвладне слуху – думки й переживання героїв.

Оскільки поетичний твір – це єдність ідей, образів, слів, звукопису, ритму, інтонації, композиції, то не можна змінити якийсь окремий компонент, щоб це не вплинуло на загальну

структуру всього твору. Тому перед перекладачем постає завдання визначити, які елементи в даному творі є головними, і відтворити їх якомога точніше, послабивши увагу до інших.

З метою виявлення фонетичних явищ, проаналізуємо поезію Гете «**Das Göttliche**» (1783), її переклад М. Орестом «**Боже-ственне**» і А. Григор'євим «**Божественное**»:

В оригіналі:	У перекладі М. Ореста:	У перекладі А. Григор'єва:
Edel sei der Mensch, Hilfreich und gut! Denn das allein Unterscheidet ihn Von allen Wesen, Die wir kennen. Heil den unbekanntem Höhem Wesen, Die wir ahnen! Ihnen gleiche der Mensch; Sein Beispiel lehr uns Jene glauben... (Gere, 1982: 15).	Благородною будь, Добродивною будь, людино! З-помежи сущого На всій землі Це єдине тебе У житті вирізняє. Слава незаним Вшицм істотам, Що ми прочуваєм! Хай же й людина На них буде схожа: Приклад її Навчить нас віри (Орест, 1995: 87).	Прав будь человек, Милостив и добр: Тем лишь одним Отличаю он От всех существ, Нам известных. Слава неизвестным, Высшим, с нами Сходным суще- ствам! Его пример нас Верить им учит (Електронний ресурс: http://rvb.ru/19vek/ zhukovskiy/01text/ vol2/01ballads/262.htm).

Центральне місце в будь-якій етнічній картині світу посідає *Людина* («*Der Mensch*» – «*Человек*»). У ній відбиваються наївні уявлення про внутрішній світ людини, конденсується досвід інтроспекції десятків поколінь, і в силу цього вона служить надійним провідником в цей світ. Ось чому благодатним об'єктом крос-культурного дослідження є *Людина* як єдність тілесного, психічного й духовного.

Філологи досліджують уявлення про людину, використовуючи тексти або дані мови в цілому. Академік Д. С. Лихачов своєю відомою книгою «*Людина в літературі Давньої Русі*» (Лексикон загального та порівняльного літературознавства, 2001) дав зразок історико-літературознавчого підходу до опису концептосфери «*Людина*» («*Der Mensch*»).

Порівняльний аналіз інтерпретації концептів «*Der Mensch*» – «*Людина*» – «*Человек*» у німецькій та українській мовах дає можливість виявити культурно-історичний досвід життя сім'ї, її життєвий уклад, представити системи цінностей в цілому. А це дозволяє більш повно розкрити національну специфіку картини світу різних народів.

Емоційна сила цих рядків – у їхній природності, у тих поетичних інтонаціях, які не викликають жодних сумнівів у щирості поетового зізнання. У процитованій строфі накопиченням свистячого /s/ та сонорних /m/, /n/, /l/, /r/ у цій поезії створюють враження щебетів птахів,

які пов'язанні з надіями на краще життя. Можна припустити, що накопиченням голосного /o/ поет передає ліричний смуток туги міста, глуму людей.

У перекладі надзвичайно високого художньо-естетичного рівня досягає імітативна гармонія. Накопичення шиплячих /ж/, /ч/, /ш/ у поєднанні з загальним оптимістичним тоном твору створює ілюзію дощового шуму, гамору площ, перехожих, що біжать босоніж. Приголосні /ч/, /р/, /н/ відтворюють певний настрій, стверджуючи тим самим радість буття, відношення між людиною та природою, яким можна тільки позаздрити. А голосний /у/ показує нам глибинну, архетипну символіку та містику, яку М. Орест пов'язує з сумом, журбою й нудьгою. Усе це створює у читача відчуття смутку, образу нещасної людини, викликає асоціацію з тугою та разом із тим підсилює естетичну категорію трагічного.

Звернімося до розгляду фонетичних явищ у поезії «**Ganymed**» (1774) Й. Гете й перекладів М. Ореста «**Ганімед**» і В. Левика «**Ганімед**»:

В оригіналі:	У перекладі М. Ореста:	У перекладі В. Левика:
Wie im Morgenglanze Du rings mich anglühst, Frühling, Geliebter! Mit tausendfacher Liebeswonne Sich an mein Herz drängt Deiner ewigen Wärme Heilig Gefühl, Unendliche Schöne! Daß ich dich fassen möchte In diesen Arm! (Gere, 1982 : 6)	О, як ранковим блиском Ти все загопила кругом, Весно, кохана! Стобарвним любовним блаженством Горнеться серцю моєму Вічних твоїх теплот Святе почуття, Красо безконечна! О, як обняти тебе Цими руками! (Орест, 1995 : 73.)	Словно блеском утра Меня озарил ты, Май, любимый! Тысячеликим любовным счастьем Мне в сердце льется Тепла твоего Священное чувство, Бессмертная Красота! О, если б я мог Ее заключить В объятия! (Електронний ресурс, http://az.lib.ru/g/gete_i_w/text_0200_grigoriev_poe.shtml)

Розділ 2. Фонетичні явища в концептах «Schöne» та «Erde»

Концепт «Schöne» – «краса» – «красота», що розглядається з філософської точки зору, визначається як одна з універсальних форм буття матеріального світу у свідомості людини. Краса в загальному розумінні розкриває естетичний зміст явищ, їхні зовнішні й внутрішні якості, які викликають у людській свідомості спокій, насолоду й моральне задоволення.

Сприйняття краси у повсякденному житті частіше за все не вичленовується з цілісного сприйняття навколишнього світу, а служить емоційно-естетичним продовженням загальної картини. Без здатності переживання

краси природи і штучно створеного, а також без суджень про красу й оцінку її проявів неможливе повноцінне існування людини, як особистості.

Естетична закономірність буття краси знаходить найбільш повне втілення в художньому образі. Образний вислів краси є результатом творчого пізнання реального світу. Концепт «Schöne» – «краса» – «красота» – поняття вічне, хоча слід зазначити, що в різні часи і в різних етнічних регіонах в неї вкладалося своє тлумачення. Матеріалістичну тенденцію проводили у своїх працях Демокрит, Аристотель, Епікур, Лукрецій Кар, які заважували на об'єктивній основі прекрасного, що знаходилася в речових властивостях, зв'язках, відносинах, закономірностях реальної дійсності.

Провідним значенням у словах «Schöne» – «краса» – «красота» є позначення процесу створення явища або речі, які змогли звернути на себе увагу, тобто основне значення у слові «краса» – «прикрашати». Зіставлення основних значень лексем «schön» – «красивий» показує схожість, яка полягає в тому, що в німецькій та українській мовах красиве явище чи предмет привертають увагу.

У цьому вірші символічною фонестемою /s/ передається сумний, глибоко схвилюваний стан ліричного героя. Цей фонетичний образ є засобом стилізації під фольклорну мову. У процитованій строфі накопиченням сонорних /m/, /n/, /l/, /r/, /w/ поет створює таке враження у читача, що образно відтіняє моральні переживання ліричного героя, пов'язані з надіями на зміни у житті. У симбіозі з голосними /o/, /a/ звукоряд у поезії набирає надзвичайно виразного відтінку, що свідчить про залежність звукових ефектів від загального змісту самого твору, сповненого трагічних мотивів.

У цьому перекладі насичення поетичного мовлення палатальним /л/ може створити відчуття легкості та ідилії, образу щасливої людини, викликати асоціацію з чистотою, любов'ю і разом з тим – посилити естетичну категорію прекрасного, піднесеного тощо. Завдяки алітерації на /л/ й асонансу на /у/, /o/, що підсилюють смуток ліричного героя за теплою та лагідністю, у цій поезії автор досягає високого ступеня інтимізації своїх почуттів, звернених до коханої жінки. За допомогою приголосного /z/ автор показує нам вистраждану душу ліричного героя, яка схожа на чайку, що кигиче у самотній пустелі.

Порівняймо «Mailied» (1771) та переклад М. Ореста «**Майова пісня**» та О. Глоби «**Майская песня**»:

В оригіналі:	У перекладі М. Ореста:	У перекладі О. Глобі:
Wie herrlich leuchtet Mir die Natur! Wie glänzt die Sonne! Wie lacht die Flur! Es dringen Blüten Aus jedem Zweig, Und tausend Stimmen Aus dem Gesträuch, Und Freud und Wonne Aus jeder Brust. O Erd, O Sonne! O Glück, O Lust!.. (Гете, 1982: 3)	О як яріє Весь світ навкруг! Як сяє сонце, Як мріє луг! Квітує кожне Живе стебло, Пташиним співом Ліс облягло. Блаженна радість – Сердець ество! О земле! Сонце! О торжество!.. (Орест, 1995 : 86)	Как всё ликует, Поёт, звенит! В цвету долина, В огне зенит! Трепетет каждый На ветке лист, Не молкнет в рощах Весёлый свист. Как эту радость В груди вместить! – Смотреть! и слушать! Дышать! и жить! (Електронний ресурс, http://az.lib.ru/g/ gete_i_w/text _0200_grigoriev_poe. shtml)

Концепт «*Erde*» – «*Земля*» – «*Земля*» створює в німецькій і українській мовних картинах світу певні області, які, проявляючи у багатьох відношеннях значну схожість, розрізняються кількісно й якісно. Факти подібності пояснюються загальними властивостями людського мислення, загальнолюдською культурою та історією, специфікою взаємодії людей з навколишнім середовищем, а причини розбіжностей – особливостями менталітетів, національних культур, традицій, типових народних уявлень і т.д.

Концепт «*Erde*» – «*Земля*» – «*Земля*» відноситься до розряду ключових концептів, істотних для розуміння відповідних культур, оскільки: а) відіграє важливу роль в галузі моральних суджень і в межах релігійної, етичної і емоційної сфер; б) впливає на оцінку діяльності представників мовних спільнот; в) утворює центр окремих форматів картин світу, що відображають світогляд і буденні погляди носіїв мов. Земля означає для людини ґрунт, опору, тверду поверхню.

У цьому творі гармонійно-лагідні поєднання алітеруєчих сонорних /l/, /m/, /n/, /r/ з проривними і свистячими та шиплячими створює неперевершену картину шелестіння липи, враження щебетання солов'їв, що образно відтіняє моральні переживання ліричного героя, пов'язані з надіями на зміни у житті. У симбіозі з голосним /o/, /u/ звукоряд на позначення солов'їного щебету набирає у поезії надзвичайно виразного, навіть дещо містичного відтінку, що свідчить про залежність звукових ефектів від загального змісту самого твору, сповненого трагічних мотивів.

У перекладі вірша голосний /y/ в поєднанні з приголосними /w/, /x/, /ç/, /z/, /k/, /z/, /c/, /w/ виступає символом природної стихії, сила якої поширюється на людину, дарує їй наснагу; відтворює певний елегантний настрій,

стверджуючи радість буття, задоволення від гармонійного спілкування людини й природи. За допомогою асонансів на /a/, /я/, /e/ досягається створення радісного, бадьорого, піднесеного настрою.

Наведений аналіз поезій Й. В. Гете наочно демонструє прагнення перекладача до оптимального вирішення кожного окремого завдання; втім водночас не викликає сумнівів певна єдність шляхів, якими перекладачі всього світу шукають своїх власних і можливих для них рішень. Як не парадоксально, але саме універсальність перекладацьких прийомів, методів і стратегій є запорукою творчої плідності перекладацької праці. На думку спадає порівняння перекладу з музикою, де усього лише сім нот створюють неосяжне розмаїття творів, зрозумілих всім людям. Отже, креативна природа перекладу відчувається на всіх ділянках роботи перекладача й мовних рівнях, і в цьому сенсі при роботі з художнім твором не може бути «більш» або «менш» важливих завдань. Лише побачивши світ художнього твору очима автора, перекладач здатний знайти в мові необхідні ресурси для творчого відтворення художньої дійсності.

Висновки. Однією з проблем художнього перекладу є співвідношення контексту автора й контексту перекладача. У художньому перекладі контекст останнього наближається до контексту першого. Критерієм співпадання, або, навпаки, розходження обох контекстів є міра співвідношення реального і вигаданого. Жоден переклад не може бути абсолютно точним, оскільки сама мовна система приймаючої літератури за своїми об'єктивними даними не може досконало передати зміст оригіналу, що неминуче призводить до втрати певного обсягу інформації. Лінгвокультурологічний підхід у поетичних і прозових текстах Гете реалізується через мовні засоби, які реалізують поняття *серце, ліс, душа, любов (кохання), небо, земля* і т. ін. Вони відбивають специфіку німецької номінації і є особливостями, що передають зміст відповідно до німецької культурної традиції, яка здійснює вплив на емоційну, духовну й особистісну сферу адресата. Таким чином, переклад поетичних і прозових текстів Й. В. Гете має особливу мовну та функційну специфіку і відбиває лінгвокультурні особливості оригінального та перекладного текстів.

ЛІТЕРАТУРА:

- Гете Й. В. Поезія і правда: збірник / упоряд., пер. Б. М. Гавришкова. Київ, 1982. 87 с.

2. Йоганн Вольфганг Гете. Повні тексти творів. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=27>
3. Кальниченко О. А., Подмінюгін В. О. *Вісник Харківського нац. у-ту ім. В. Н. Каразіна*. Серія: Романо-германська філологія. Харків : ХНУ, 2004. № 636. С. 201–206.
4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
5. Орест М. *Держава слова : Вірші та переклади*. Київ : Основи, 1995. 543 с.
2. Yohann Volfhanh Gete. Povni teksty tvoriv. [Yohann Volfhanh Gete. Full fiction texts] URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=27> [in Ukrainian].
3. Kalnichenko O. A., Podminogin V. O. (2004) *Pereklad ta adaptatsiya* [Translation and Adaptation]. *Visnik Harkivskogo nats. u-tu im. V. N. Karazina. Ser. romano-germanska filologiya*. Kharkiv : HNU/ 636. S. 201–206 [in Ukrainian].
4. *Leksikon zagalnogo ta porivnyalnogo literaturoznavstva* (2001) [Lexicon of General and Comparative Literature Studies] Chernivtsi : Zoloti litavri. 636 s. [in Ukrainian].
5. Orest M. (1995) *Derzhava slova* [The State of the Word]: *Vlrshi ta perekladi*. Київ : Osнови. 543 s. [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Gete Y. V. (1982) *Poeziya i pravda : zbirnik* [Poetry and the Truth]; Uporyad., per. B. M. Gavrishkova. K. 87 s. [in Ukrainian].